

סיכום הכנסת ה-25 והממשלה ה-37: החברה הערבית

ספטמבר 2026

המיעוט הערבי היה הראשון להיפגע מהתפיסות הגזעניות ומהאידיאולוגיה של עליונות יהודית ששלטו בכנסת ה-25 ובממשלה ה-37. מיום הקמתה אימצה הממשלה מדיניות של אפליה ודיכוי כלפי החברה הערבית, שגם כך סובלת מאפליה ומהזנחה רבת שנים, מדיניות שקיבלה ביטוי עוד במסמך קווי היסוד לכינון הממשלה ובשלל הצעות חוק שקידמו חבריה לאחר מכן. מדיניות זו הלכה והעמיקה אחרי פרוץ המלחמה בשבעה באוקטובר, כשבמקביל ההסתה והרדיפה כלפי החברה הערבית הלכו והתגברו.

להלן מפורטים הנושאים המהותיים והעיקריים שבהם חל שינוי בהתייחסות ובמדיניות של הממשלה והכנסת כלפי החברה הערבית, וגבר קעקוע המעמד שלהם כאזרחי המדינה שוויו זכויות.

גזענות, הסתה ואווירה ציבורית עוינת

גילויי הסתה וגזענות הפכו בתקופת כהונתה של הכנסת הנוכחית לעניין שבשגרה – הן ישירות מחברי הממשלה והכנסת והן בקרב הציבור הרחב. התייחסות לערבים אזרחי המדינה כאל אויבים או תומכי טרור הפכה לעניין יום יומי, ובאה לידי ביטוי באמירות קשות ואף במקרים רבים של אלימות פיזית ממש (למשל במתקפות אקראיות על נהגי אוטובוס ערבים, עובדי אורח ערבים ברחוב או סטודנטים ערבים במעונות). בממשלה ובכנסת נפוץ השיח שמתייחס לחברי הכנסת הערבים ולציבור הערבי בכלל כתומך טרור, ולתרבותו כתרבות של אלימות (למשל בהקשר של הפשיעה, שהמדינה היא זו שאינה מטפלת בה). ערביות וערבים סובלים מהתנכלות, השתקה ואף אלימות במקומות עבודה, הן בתוך מקומות העבודה עצמם והן מציבור הלקוחות (למשל פיטורים בעקבות פוסטים או אלימות בבתי החולים).

פגיעה קשה בחופש הביטוי – השתקה, אכיפה בררנית והשפלה

בתקופת הכנסת והממשלה היוצאות, ובפרט מאז שבעה באוקטובר ופרוץ המלחמה, חל שינוי יסודי בכללי המשחק הנוגעים לחופש הביטוי של ערבים בישראל. סמוך לאחר פרוץ המלחמה הפרקליטות פטרה את המשטרה מהחובה לקבל אישור מראש לפתיחה בחקירה ובמעצר בחשד להסתה ולתמיכה בטרור במקרים מסוימים. בנוסף, הפרקליטות שינתה את פרשנותה לאיסורים על הסתה, ואישרה חקירה ומעצר של מאות אזרחים ואזרחיות ערבים בגין התבטאויות אשר עד לעת ההיא היו מותרות. בנוסף, ניתנה הנחיה לבקש מעצר ימים ומעצר עד תום ההליכים בכל התיקים האלו. שינוי מדיניות זה הוביל לגל מעצרים נרחב של מאות אזרחים ותושבים ערבים בעקבות פרסומים ברשתות החברתיות, תוך מעורבות של קבוצות אזרחיות ימניות שהגישו תלונות, ומעקב משטרה צמוד. הליכים אלו לוו במקרים רבים באלימות, בהשפלה ובפרסום תמונות העצורים בניגוד להנחיות ולדין. החשודים בהסתה נכלאו באגפים הביטחוניים, שבהם סובלים הכלואים מתנאים לא אנושיים הכוללים הרעבה, אלימות, מניעת טיפול רפואי והשפלה יומיומית. לעומת זאת, לא בוצעה כמעט בכלל אכיפה מקבילה כלפי גילויי שטנה והסתה מצידה של האוכלוסייה היהודית, למרות שהיא היתה מסיבית וקשה, ונעצרו יהודים בודדים לעומת מאות ערבים.

השר בן גביר ניסה לעקוף את מעט ההגנות שעוד נותרו במשטרה ובפרקליטות לחופש הביטוי באמצעות הקמת יחידת הסתה חדשה, אשר תפעל באופן עצמאי. לאחר מכן פורסם שהעומד

בראשה הורה לקצינים להעביר לו שמות של חשודים בעבירות מגוונות, לאו דווקא עבירות הסתה, כדי שיוכל לנטר את התבטאויותיהם ברשת ו"להפיל" אותם. בעקבות עתירות שהוגשו, ובהן [עתירת האגודה לזכויות האזרח](#), פורקה יחידת ההסתה.

מדיניות ההשתקה והרדיפה התרחבה גם למוסדות להשכלה גבוהה, אשר יזמו הליכים משמעותיים נגד סטודנטים וסטודנטיות ערבים בשל התבטאויות ברשתות החברתיות, לעתים ללא סמכות, ולעתים אף העבירו את פרטיהם למשטרה. במקביל, המשטרה סיכלה ודחתה יוזמות של החברה הערבית לקיום מחאות והפגנות.

תהליכים אלו, לצד יוזמות חקיקה בקואליציה שמטרתן להחמיר את הענישה והאכיפה בתחום חופש הביטוי, יצרו תחושה עמוקה של דיכוי, הרתעה ואכיפה בררנית, שמצמצמת באופן דרמטי את חופש הביטוי והמחאה של האזרחים והתושבים הערבים.

[להרחבה בעניין הפגיעה בחופש הביטוי והמחאה בתקופת הכנסת והממשלה היוצאות](#), שהערבים הראשונים להיפגע ממנה.

הזנחת הטיפול בפשיעה בחברה הערבית, ויצירת מערכת משפט פלילי מפלה לערבים

בשנת 2021 התקבלה החלטת ממשלה 549, שבמסגרתה הותווה תכנית חומש לטיפול בפשיעה ובאלימות בחברה הערבית. ההחלטה נתנה משקל רב לטיפול במחוללי העומק של הפשיעה, הכוללים עוני, היעדר נגישות לתעסוקה וחינוך, היעדר נגישות לכלים פיננסיים המאפשרים פיתוח כלכלי ללא תלות בשוק האפור, ואחרים. בשנתה הראשונה של התוכנית היא אכן הובילה להפחתה בשיעור הפשיעה והרציחות בחברה הערבית, אך עם הקמתה של הממשלה הנוכחית, ומינוי השר בן גביר לשר לביטחון לאומי, השתנו סדרי העדיפויות של המשרד, והוא לא נתן עוד עדיפות לטיפול בפשיעה בחברה הערבית. השר בן גביר אף שיתק מנגנונים שהובילו להפחתה בפשיעה. במקביל, וכפי שיתואר בהמשך, קיצצה הממשלה תקציבים שיועדו לטיפול במחוללי העומק של הפשיעה.

כתוצאה מכך חלה הדרדרות דרמטית במצב האלימות והפשיעה, ונוצרה מציאות של אבדן מוחלט של הביטחון האישי בחברה הערבית. הפשיעה הולכת ומתפשטת בממדיה ובאופייה, כך שמעבר לזריעת אלימות ואימה, העבריינים גם משתלטים בשיטתיות על משאבים ציבוריים ומוסדות שלטון.

במקום עבודת אכיפה אינטנסיבית וממוקדת, שתמגר את הפשיעה באופן אפקטיבי, קידמה הממשלה מדיניות אכיפה והצעות חוק המבססות [משטר אכיפה נפרד ומפלה עבור החברה הערבית](#), ורומסות זכויות ומושכלות יסוד בדין הפלילי. כך למשל: "החוק להגנה על הציבור מפני ארגוני פשיעה", שמאפשר הוצאות צווים מנהליים פוגעניים על בסיס חומר מודיעיני; חוק שמאפשר חיפוש ללא צו בבתים לתפיסת מצלמות; חוק עונש מוות שמיועד לערבים בלבד; והחרגת ערבים מחוק המחייב נוכחות עורך דין בחקירה של קטינים ואנשים עם מוגבלויות.

בנוסף, בשנים האחרונות הורחבה בהדרגה מעורבות השב"כ במאבק בפשיעה בחברה הערבית. לאחר שב-2023 הוסמך השב"כ לסייע למשטרה במסגרת תפקידיו הקיימים, ב-2026 כבר השתתף השירות במבצע משטרת שטח בפשיעה בחברה הערבית, והממשלה אישרה תקציב ותקנים ייעודיים להרחבת פעילותו בתחום, בעיקר במאבק בהברחות ובסחר באמצעי לחימה.

במקביל לתהליכים אלו, הצליח השר בן גביר להשתלט על המשטרה ולהתערב באופן אינטנסיבי בפעילותה באופן שפוגע בערבים. כך, בין היתר, הוא שם בראש סדר העדיפות אכיפה של עבירות הסתה (שכאמור לעיל, נעשית כמעט לגמרי נגד ערבים) והריסות בתים, שמתבצעות כמעט אך ורק ביישובים ערביים, והזניח את הטיפול בפשיעה. בנוסף הוא הקים את המשמר הלאומי על בסיס החלטת ממשלה, וללא שקדמה חקיקה שמסדירה את תפקידיו וסמכויותיו. המשמר נועד לטפל

בפשיעה לאומית, בהפרות סדר ובטרור – דהיינו בעבירות המזוהות בעיקרן עם החברה הערבית, מה שמעורר חשש מפני הפעלתו בעיקר נגד ערבים.

זאת ועוד, השר קידם הפרטה וביזור של הביטחון האישי, בין היתר על ידי הקלה משמעותית של הקריטריונים לנשיאת נשק פרטי, הקמת מאות כיתות כוננות ברחבי הארץ והרחבת השיטור העירוני וסמכויותיו. הפרטה וביזור אלו מגדילות את הסיכוי לפגיעה בערבים בשל דעות קדומות ופרופיילינג אסור, ולאכיפת-יתר או אכיפה בררנית כלפי ערבים. הפצת הנשק לחלקים נרחבים בחברה מסכנת את הביטחון האישי של כלל האוכלוסייה ושל החברה הערבית באופן מיוחד, ומגבירה את אפשרויות זליגת הנשק לפשיעה בחברה הערבית.

להרחבה בעניין יצירת שתי מערכות פליליות שונות – ליהודים וערבים

קיצוץ תכניות החומש של החברה הערבית

בשנת 2021, ביום שבו התקבלה החלטת ממשלה 549 לטיפול בתופעות הפשיעה והאלימות בחברה הערבית, התקבלה גם החלטת ממשלה 550 – התוכנית הכלכלית לצמצום פערים בחברה הערבית, המוכרת כ"תוכנית החומש לחברה הערבית". החלטה 550 נועדה להתמודד עם פערים מבניים מתמשכים ולקדם את הפיתוח הכלכלי-חברתי של החברה הערבית באמצעות השקעה רחבת היקף בתחומים ובהם חינוך והשכלה, תעסוקה, תשתיות, תחבורה, דיור וחיזוק הרשויות המקומיות.

שתי התוכניות נועדו לפעול במישורים מקבילים ומשלימים: החלטה 550 מתמקדת בצמצום פערים חברתיים וכלכליים ובחיזוק התשתיות והשירותים בחברה הערבית – ובכך גם בהתמודדות עם חלק מגורמי העומק הקשורים לאלימות ולפשיעה; ואילו החלטה 549 נועדה להתמודד באופן ישיר עם תופעות הפשיעה והאלימות, באמצעות שילוב של אכיפה, מניעה וחיזוק החוסן הקהילתי.

החלטה 550 הפקידה את המשרד לשוויון חברתי על יישומה של תוכנית החומש, אך מאז מינויה של השרה מאי גולן היא פעלה דווקא לסיכול יישומה של התכנית. כך, גולן שיתקה את המנגנונים שנועדו לפקח על מימוש התכנית ועל הסרת חסמים המונעים את יישומה. כמו כן היא קידמה שורה של קיצוצים בתקציבי התכנית, בהם קיצוץ של עשרות מיליונים שהועברו לשם מימון צרכי תפעול של משרדה. בדצמבר 2025 המשרד לשוויון חברתי קידם קיצוץ נוסף, של 220 מיליון ש"ח, וביולי 2026 קוצצו 496.9 מיליון ש"ח נוספים מתקציבי התכנית.

מאות מיליוני השקלים שקוצצו מתקציבי החברה הערבית בשנים 2025 ו-2026 הוסטו למשטרה ולשב"כ, לכאורה לשם טיפול בפשיעה בחברה הערבית – למרות שלנושא זה יש כבר תקציב ייעודי בהתאם להחלטה 549, ושחצי מתקציב זה לא נוצל. לטענת המדינה, הכספים שהוסטו מתוכנית החומש נועדו לממן משטרתית חדשה לטיפול בפשיעה בחברה הערבית, וכן להסמיק ולממן את מעורבות השב"כ בטיפול בפשיעה אזרחית פלילית – מהלך מעורר מחלוקת שנעשה ללא סמכות בחוק ובלא שיתוף גורמי המקצוע והייעוץ המשפטי. האגודה לזכויות האזרח [עתרה לבג"ץ](#) נגד המהלך.

הקיצוץ בתקציבי תוכנית החומש יוביל לפגיעה קשה בשורה של יוזמות ופעילויות שנועדו לצמצם את אפליית הציבור הערבי ושעיקר תקציביהן באים מתוכנית החומש, לקטיעת פרויקטים שכבר פועלים, לפגיעה בזכויות של אלפי אנשים המשולבים בהם ולהורדה לטימיון של התקציבים שכבר הושקעו בהם. בכך יפגע הקיצוץ קשות בזכויות לשוויון, לחיים, לחינוך, לבריאות, לקיום בכבוד ולחופש העיסוק של האוכלוסייה הערבית.

הריסות בתים

בהובלה ובמעורבות אישית של השר בן גביר קידמה הממשלה בתקופת כהונתה הריסות מסיביות של בנייה ללא היתר ביישובים ערביים, לרבות בתי מגורים, בלי שניתנה לאזרחים שבתיהם נהרסו

כל חלופה. חשוב לציין שבנייה ללא היתר ביישובים הערביים נעשית ברוב המקרים בלית ברירה, בשל מחדל תכנוני ארוך שנים של המדינה, היעדר תוכניות מתאר והיעדר אפשרות לקבל היתרי בנייה. בנגב נהרסו בשנים האחרונות עשרות אלפי בתים. גם בתחום זה מדובר באכיפה מפלה ובררנית: עיקר מאמצי האכיפה הושקעו בחברה הערבית, בעוד שבנייה בלתי חוקית של יהודים בישראל ובשטחים לא נאכפה. לצורך ביצוע האכיפה דרש השר בן גביר את הכפפת אכיפת דיני הסביבה והבינוי למשרדו.

להרחבה – מסמך סיכום כהונתן של הכנסת והממשלה בנושא הבדואים בנגב

הקמת חסימות ביישובים ערביים

במהלך כהונתו של השר בן גביר פיתחה המשטרה פרקטיקה חדשה, בלתי חוקית, פוגענית ומפלה, למאבק בפשיעה: הצבת חסימות בטון על דרכי הגישה ליישובים ערביים, בתוך יישובים ערביים או בתוך שכונות ערביות, בטענות כלליות של מאבק בפשיעה ומניעת בריחה של חשודים. החסימות שיתקו עורקי תחבורה מרכזיים, הקשו או מנעו את הכניסה והיציאה ליישובים, שיבשו את שגרת חייהם של התושבות והתושבים ופגעו בזכויות היסוד שלהם, ובראשן חופש התנועה וכבוד האדם.

מדובר בענישה קולקטיבית של כלל התושבים ביישוב, שאין להם קשר לפשיעה. וכן בפרקטיקה בלתי חוקית, שנעשתה בחוסר סמכות מוחלט, שכן אין כל מקור חוקי המאפשר למשטרה להציב חסימה בכניסה ליישוב בישראל, באופן המטיל מגבלה גורפת על הכניסה והיציאה של התושבים. ברור, שאיש לא היה מעלה על דעתו להטיל מעין סגר שכזה לצורך טיפול בפשיעה, במקום לפעול באופן ישיר נגד המעורבים באירועי הפשיעה הפלילית, אלמלא היה מדובר ביישוב ערבי.

בעקבות פניות ועתירות של האגודה לזכויות האזרח במקרים שונים, הוסרו החסימות, בלי שנדונה טענתנו העקרונית בעניין היעדר סמכותה של המשטרה להציב מלכתחילה. בבג"ץ תלויה ועומדת [עתירה](#) שהגישה האגודה לזכויות האזרח בעניין חסימות שהוצבו בלוד (שביתניים הוסרו), שבה עתיד להידון העניין העקרוני.

החמרה במניעת איחוד משפחות

בשנים האחרונות חלה החמרה משמעותית במדיניות ובחקיקה הנוגעת לאיחוד משפחות בין אזרחים ותושבים ישראלים לבין פלסטינים מהגדה ורצועת עזה, בעיקר בעקבות חוק האזרחות והכניסה לישראל (הוראת שעה) שנחקק מחדש במרץ 2022. בעוד שהחוק המקורי מ-2003 נומק בעיקרו משיקולים ביטחוניים, הנוסח החדש שנאסף ומוארך מדי שנה על ידי הממשלה והכנסת כולל הגדרה מפורשת של השיקול הדמוגרפי כמטרה מרכזית. בין היתר, החוק קובע מכסות קשיחות ביותר להסדרת מעמד מטעמים הומניטריים.

מאז הקמת הממשלה הנוכחית, ההחמרה באה לידי ביטוי לא רק בהארכה התקופתית של הוראת השעה, אלא גם בתיקון החקיקה ביולי 2025. התיקון אישר אי מתן מעמד, או שלילת מעמד, באופן גורף, ללא בדיקה פרטנית, מבני זוג, הורים וילדים פלסטינים שקרוב משפחתם – במעגלים רחבים – מעורב בעניינים ביטחוניים, גם אם אינם בקשר איתו ולא ידעו דבר על מעשיו. התיקון לחוק אימץ הגדרה רחבה מאוד ל"פעיל טרור", שכוללת גם עבירות זניחות, והוא יחול גם על בני זוג, ילדים לאזרחים ולתושבים, מבקשי מקלט פלסטינים, קורבנות אלימות ועבירה ומקרים הומניטריים אחרים. התיקון לחוק קבע גם שפלסטיני ששהה בישראל שלא כדין ולו לרגע אחד, יהיו הטעמים לכך אשר יהיו ויהיו נסיבות חייו וחיי משפחתו אשר יהיו, לא יוכל לרכוש מעמד בישראל מכל סיבה שהיא, למשך עשר שנים.

האגודה לזכויות האזרח, המוקד להגנת הפרט ורופאים לזכויות אדם מנהלים עתירות נגד הוראת השעה משנת 2022 ונגד תיקון החקיקה משנת 2025. בעקבות [העתירה הראשונה](#) הורחב מעגל בנות הזוג של האזרחים והתושבים הישראלים שזכאיות לקבל תושבות ארעית הכוללת זכויות

סוציאליות. בעקבות [העתירה השנייה](#), הוקפאה ההוראה האוסרת על הסדרת מעמד בשל מעורבות של בני משפחה רחוקים בעניינים ביטחוניים, וההוראה האוסרת על מתן מעמד למי ששהה שלא כדין חלה לעת עתה רק על מי שהורשע בשהייה שלא כדין. שני ההליכים עודם נמשכים.